

О. О. Ляхова,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківських інвестицій
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

УДК 336.719

Т. П. Шокало,
старший викладач кафедри банківської
справи Криворізького економічного
інституту, аспірант кафедри банківських
інвестицій ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОРТФЕЛЬ БАНКІВ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В УКРАЇНІ

Автори статті досліджують проблеми формування банківського кредитно-інвестиційного портфелю в Україні. З цією метою проаналізовано стан банківського кредитно-інвестиційного портфелю в Україні та досліджено його вплив на фінансування інвестиційних проектів.

Ключові слова: кредитно-інвестиційний портфель банку, кредитна діяльність банків, інвестиційна діяльність банків, реальний сектор економіки, інвестиційний проект.

Е. А. Ляхова, Т. П. Шокало
КРЕДИТНО-ИНВЕСТИЦИОННЫЙ ПОРТФЕЛЬ
БАНКОВ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА
ФИНАНСИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННЫХ
ПРОЕКТОВ В УКРАИНЕ

Авторы статьи исследуют проблемы формирования банковского кредитно-инвестиционного портфеля в Украине. С этой целью проанализировано состояние банковского кредитно-инвестиционного портфеля в Украине и исследовано его влияние на финансирование инвестиционных проектов.

Ключевые слова: кредитно-инвестиционный портфель банка, кредитная деятельность банков, инвестиционная деятельность банков, реальный сектор экономики, инвестиционный проект.

O. O. Lykhova, T. P. Shokalo
BANK LOAN-INVESTMENT PORTFOLIO AND
ITS IMPACT ON FINANCING OF
INVESTMENT PROJECTS IN UKRAINE

The problems of building bank loan-investment portfolio in Ukraine are researched by authors. The condition of the bank portfolio state in Ukraine and its influence financial investment projects are analyzed.

Key words: bank loan-investment portfolio, bank loan activity, bank investment activity, investment projects.

Постановка проблеми. Необхідність забезпечення стабільного економічного зростання, структурних зрушень у національній економіці висуває на перший план проблему генерування ресурсів та їх спрямування в реальний сектор. За умов низького інвестиційного потенціалу держави, недостатнього рівня розвитку фінансового ринку, обмежених можливостей підприємств самостійно фінансувати інвестиційні проекти роль банківської системи в активізації інвестиційної діяльності посилюється, адже банківський сектор розвивається динамічніше, ніж інші сектори економіки і залишається найбільшим сегментом фінансового ринку країни. Банки, будучи посередниками в акумулюванні та перерозподілі тимчасово вільних коштів, визначають напрями й обсяги інвестування, опосередковуючи відтворювальні процеси в економіці. Втім, залишаються актуальними проблеми оптимізації кількісної структури банків, забезпечення стабільності та

достатності ресурсної бази банків для фінансування реального сектору економіки, усунення територіальних диспропорцій на регіональному ринку кредитування реального сектору, які негативно впливають на розвиток банківського сектору зокрема та структурну перебудову економіки загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти зазначеної проблематики висвітлені у працях українських учених-економістів М. Д. Алексеєнка, І. О. Бланка, А. П. Вожжова, Б. В. Губського, О. В. Дзюблюка, В. В. Корнєєва, В. Д. Лагутіна, Б. Л. Луціва, І. О. Лютого, Т. В. Майорової, А. М. Мороза, С. В. Науменкової, А. А. Пересади, М. І. Савлука та ін. Серед російських учених варто виокремити праці В. В. Ковальова, І. І. Мазура, Я. С. Мелкумова, Н. Г. Ольдерогге, В. Д. Шапіро та ін. Вагомий внесок у розробку цієї тематики зробили такі зарубіжні економісти, як Р. Кінг, Р. Левайн, Й. Шумпетер, Д. Фернадеза та ін.

Водночас, проблеми підвищення ресурсної ролі банківського сектору в інвестиційній сфері, впливу кредитно-інвестиційного портфелю банків на фінансування проектів потребують подальшого наукового вивчення. Дослідження цієї теми відкриває можливості поглиблення теоретичних пошуків щодо побудови ефективного механізму кредитування інвестиційних проектів, подальшого розширення участі фінансово-кредитних інститутів у їх реалізації в Україні. У цьому зв'язку важливо відзначити, що саме банківські інвестиційні кредити, як джерело інвестиційних ресурсів, спроможні належним чином вплинути на стимулювання господарської активності та прискорення економічного зростання.

Мета статті полягає у вивченні теоретико-методологічних засад формування банківського кредитно-інвестиційного портфеля, поглибленому з'ясуванні його сутності та впливу на фінансування інвестиційних проектів. Методологічною основою дослідження є системний і комплексний підходи. У статті використані економіко-статистичні методи, методи аналізу та синтезу, індукції і дедукції, порівняльних характеристик.

Основні результати дослідження. Дослідження показали, що українські банки здійснюють значне коло банківських операцій, серед яких найбільш вагомими як для економіки у цілому, так і самого банку є кредитно-інвестиційні операції, що складають сукупний кредитно-інвестиційний портфель будь-якого банку та всієї банківської системи країни.

Серед українських і російських учених немає єдності відносно переважної важливості кредитних чи інвестиційних операцій. В економічній літературі також відсутній єдиний підхід до визначення дефініції «кредитно-інвестиційний портфель банку». Ряд авторів вважає, що кредитування, особливо прибуткове, повинно займати привілейоване місце серед активних операцій комерційних банків [1; 2; 3]. При цьому кредитні операції визначаються як базові, а інвестиційні – як додаткові.

Інші вчені вважають, що ні кредитна, ні інвестиційна діяльність не має переваг для універсального банку, оскільки вони складають основу для розміщення наявних фінансових ресурсів і забезпечують для будь-якого банку одержання максимальної суми прибутку [4; 5; 6]. Проте є вчені, що наголошують на перевагах інвестиційної діяльності банків перед кредитними операціями [7].

Щоб об'єктивно оцінити, які з наведених положень є більш-менш реалістичними, необхідно прояснити, у чому полягає сутність кредитної та інвестиційної діяльності банку й відмінності між ними.

Визначаючи поняття і зміст кредитної та інвестиційної діяльності банку, візьмемо до уваги висновки, які зробили провідні українські фахівці із банківської справи Єліфанов А. О., Маслак Н. Г., Сало І. В. Названі вчені вважають, що «кредитні операції – це короткострокове та довгострокове кредитування виробничої, соціальної, інвестиційної та наукової діяльності підприємств та організацій; надання споживчих кредитів населенню; міжбанківських кредитів у частині наданих іншим банкам; лізинг, факторинг, дисконт векселів. Інвестиційні операції – формування портфеля цінних паперів, прями інвестиції» [8]. Таке визначення, на наш погляд, не відбиває повного змісту банківських інвестиційних операцій.

У процесі дослідження було проаналізовано різноманітні підходи до визначення дефініції «банківські інвестиції» [9; 10; 11]. Це дало можливість трактувати останні як вкладення банківських ресурсів, що опосередковують процес створення реального капіталу (нової вартості) та забезпечують зворотний потік доходів проекту в розширеному масштабі. При цьому основна функція банків як інвесторів полягає, з одного боку, у їх участі в інвестиційному процесі своїми ресурсами (власними, залученими, позиковими), а з другого – прийняттям на себе ризиків вкладення коштів. Виявлено, що визначальним фактором ідентифікації банківських інвестицій є саме таке використання банківських ресурсів, яке забезпечує повернення банківських коштів у розширених масштабах, тобто гарантує одержання певного ефекту – прибутку (доходу). У такому контексті доцільно говорити про характер, умови та параметри участі банку в загальному інвестиційному процесі шляхом виконання останнім на інвестиційному ринку як посередницьких функцій, так і власної участі за рахунок особистого доходу в реальному та фінансовому секторах. Це дозволяє заперечити підходи до характеристики інвестиційної діяльності банків, які звужують її діапазон до кількох видів операцій, переважно у сфері фінансового інвестування, зокрема тільки до операцій із цінними паперами, а у сфері реального інвестування – до інвестиційного кредитування [12].

Із проведених досліджень випливає, що кредитна діяльність банків забезпечує як операційну, так і інвестиційну діяльність підприємств, тобто, кредитуючи підприємства, банк бере участь в інвестиційній діяльності. Проте, здійснюючи інвестиційну діяльність, банк вкладає власні та залучені ресурси через купівлю цінних паперів або за рахунок прямих інвестицій у розвиток не лише інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва, а й у виробничу, тобто операційну діяльність. Отож, кредитна та інвестиційна діяльність банків фактично поєднуються в єдиному кредитно-інвестиційному портфелі банку. А тому неможливо надати переваги кредитуванню чи інвестуванню в системі активних операцій банків. Банківські установи змінюють свої акценти з кредитування на інвестування і навпаки у зв'язку зі змінами рівня прибутковості (рентабельності) операцій та ступеня ризику за ними.

Банківська система як інвестиційний посередник акумулює величезні суми тимчасово вільних грошових капіталів господарств і грошові вклади населення через розрахункові, поточні рахунки, депозитні вклади, депозитні й ощадні сертифікати, банківські векселі та їх акцепт, використання інших різноманітних грошово-кредитних і фінансових інструментів залучення коштів. Усе це засвідчує великий інвестиційний попит банківської системи на грошові ресурси. А формування великих грошових фондів є передумовою формування інвестиційного потенціалу комерційних банків і банківської системи у цілому.

Організуючи процес трансформації зобов'язань шляхом заміни первинних зобов'язань вкладників на диверсифіковані за власністю та часовими характеристиками, комерційні банки задовольняють економічні інтереси інвесторів (кредиторів) у короткострокових активах, а позичальників – у довготермінових і стабільних джерелах фінансування.

Розмір кредитних ресурсів банків характеризується величиною сформованого кредитно-інвес-

тиційного портфеля як головної складової активів банку і показника напрямів його діяльності з погляду отримання доходу.

Отже, на основі проведеного дослідження можна конкретизувати визначення *кредитно-інвестиційного портфелю банку* як цілеспрямовано сформованої сукупності об'єктів фінансового та/або реального інвестування, призначеної для реалізації попередньо розробленої стратегії, що визначає інвестиційну мету банку.

Інвестиційна діяльність банків має суттєве значення як для економіки країни у цілому, так і для власне банківських установ. Для економіки країни значення інвестиційної діяльності банків полягає в тому, що вони, акумулюючи фінансові ресурси фізичних і юридичних осіб, спрямовують кошти в найбільш привабливі інвестиційні проекти, стимулюючи розвиток реального сектору та соціальної сфери; забезпечують формування фінансових можливостей для підвищення добробуту в країні у цілому. З позиції окремого банку інвестиційна діяльність здійснюється з метою одержання прибутків від операцій з цінними паперами та для забезпечення участі в статутному капіталі інших підприємств і стратегічного контролю за їх власністю та діяльністю. Крім того, банки через інвестиційну діяльність у реальному секторі намагаються створити фінансово-промислові групи, корпорації, холдинги, в яких головним суб'єктом виступають банківські установи, що фінансують інвестиційні проекти підприємств реального сектору економіки, що є важливим для української економіки.

Формування кредитно-інвестиційного портфелю відбувається в межах визначеної банком структури капіталу на основі його кредитно-інвестиційного потенціалу. Фундаментом формування і використання кредитно-інвестиційного потенціалу виступають фінансові (банківські) ресурси або фінансовий потенціал, до складу якого входять: власний, залучений і позиковий капітал [13].

Економічною основою нарощування кредитно-інвестиційного потенціалу банківської системи є валові заощадження. Фундаментальні зрушення у структурі таких заощаджень в Україні відбулися протягом 1998–2006 рр., що в цілому сприяло розширенню кредитно-інвестиційного потенціалу вітчизняної бан-

ківської системи [14]. Якщо в 1998 р. державні заощадження становили 63% валових заощаджень, то у 2009 р. – лише 7%. Частка підприємств і організацій у валових заощадженнях за вказаний період змінювалась, але протягом 2008–2009 рр. мала стійку тенденцію до збільшення – до рівня 63,3%.

Важливим структурним зрушенням є поступове зростання ролі фінансового сектору від 4% у 2001 р. до 17,3% у 2008 р. Така тенденція свідчить про відносне послаблення ролі держави у формуванні валових заощаджень і посилення позицій фінансового сектору [14].

У зв'язку з цим дослідимо тенденції інвестиційної діяльності банків України (рис. 1).

Наведені показники дають змогу стверджувати, що від 2000-го до 2008 р. обсяги кредитно-інвестиційного портфелю банків України постійно збільшувалися. Особливо значне зростання було зареєстровано у 2007 році, коли сумарний кредитно-інвестиційний портфель банків зріс майже на 183%. У 2008-му та 2009 роках темпи зростання портфелю були суттєво меншими, ніж в інші роки, що обумовлено розгортанням хвилі фінансово-економічної кризи, яка охопила у другому півріччі 2008 р. економіку країни та зачепила, перш за все, банківські установи, які вкладали фінансові ресурси в економіку і зростання споживання населення. У 2000–2008 рр. кредитно-інвестиційний портфель збільшився у 36 разів. А з кінця 2009 р. намітилася тенденція до поступового зростання обсягів кредитно-інвестиційного портфелю банків. Це позитивно вплинуло як на можливості фінансування інвестиційних проектів, так і на фінансово-господарський стан самих банків, які значно підвищили свою прибутковість.

Таким чином, зростання кредитно-інвестиційного портфелю у 2000–2008 роках ще не означало, що банки переважно більшість своїх ресурсів використовували для інвестиційної діяльності. Якщо розглядати кредити банків за критерієм цільового спрямування вкладень, то, за даними НБУ, питома вага інвестиційної діяльності банків України у 2006–2008 рр. не перевищувала 22% загального кредитно-інвестиційного портфелю (табл.).

Переважна більшість кредитів надавалась установами банків на фінансування поточної діяльності суб'єктів господарювання, частка заборгованості за якими за 2008 рік становила 78,5%. Однак у кредитній діяльності банків простежувалася стійка тенденція до зростання обсягів кредитування інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, що сприяло поступовому збільшенню їх частки в загальному обсязі кредитних вкладень до 88,5 млрд. грн. проти 23 млрд. грн. на кінець 2006 року (табл.). За перше півріччя 2010 року спостерігається тенденція до скорочення інвестиційної діяльності банків, що свідчить про стагнацію в реальному секторі економіки.

Однак, незважаючи на вище зазначені позитивні чинники розвитку кредитування в Україні, інвестиційне кредитування банками й досі становить незначну частину кредитного портфелю банків. Хоч темпи розвитку довгострокового кредитування є випереджальними порівняно із короткост-

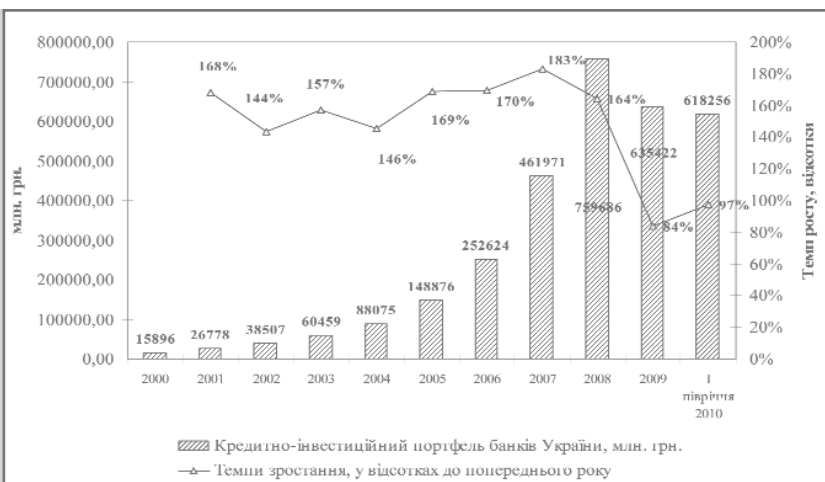

Рис. Динаміка кредитно-інвестиційного портфелю банків України, 2000-й – I півріччя 2010 року, млн. грн.

Джерело: [15]

роковим, а обсяги довгострокового кредитування є більш ніж удвічі більшими за зобов'язання перед банками за короткостроковими кредитами, інвестиційне кредитування становить лише п'яту частину (21,8%) за вимогами банків за довгостроковими кредитами.

Процес кредитування інвестиційних проектів у цілому є ризиковим, тому інвестиційні кредити повинні бути достатньо ліквідними для того, щоб покривати будь-який відплив коштів, витрати та збитки і при цьому забезпечувати прийнятний для акціонерів банку розмір прибутку [18].

Можна передбачити, що за темпами скорочення обсягів бюджетного фінансування економіки України роль банківських інвестицій у фінансовому забезпеченні структурних перетворень інвестиційної сфери неухильно зростатиме, а сама банківська система повинна бути готовою до здійснення великомасштабних інвестиційних проектів.

Висновки. На основі проведених досліджень можна зробити такі висновки:

1) кредитно-інвестиційний портфель банку ми визначаємо як цілеспрямовано сформовану сукупність об'єктів фінансового та/або реального інвестування, призначену для реалізації попередньо розробленої стратегії, що визначає інвестиційну мету банку;

2) інвестиційна активність банків України у період 2000–2008 рр. поступово згорталася, що було обумовлено змінами пріоритетів банків на користь кредитування; у 2008–2009 рр. спостерігався значний вплив фінансової кризи, що призвело до скорочення кредитно-інвестиційного портфелю банків за всіма складовими;

3) формування кредитно-інвестиційного портфелю відбувається в межах визначеної банком структури капіталу на основі його кредитно-інвестиційного потенціалу. У ході нашого дослідження виділено тенденцію щодо відносного послаблення ролі української держави у формуванні валових заощаджень як економічної основи нарощування кредитно-інвестиційного потенціалу банківської системи та поступового посилення ролі банківських інвестицій у фінансовому забезпеченні структурних перетворень інвестиційної сфери;

4) значне посилення інвестиційної складової в активах кредитно-інвестиційного портфелю банків України можливо лише за умови подальшого розвитку вітчизняного фондового ринку, стабілізації фінансової ситуації у країні, виходу на ринок цінних паперів більш привабливих емітентів з акціями та облігаціями реальної економіки.

Література

- Алексєєнко Л. М. Ринок фінансового капіталу: становлення, проблеми та перспективи розвитку / Л. М. Алексєєнко. – К. : Максимум; Тернопіль : Економічна думка, 2004. – 423 с.
- Ванькович Д. В. Аналіз фінансових джерел формування

Таблиця

Питома вага вкладень банків в інвестиційну діяльність нефінансових корпорацій за 2006-й - I півріччя 2010 року, млн. грн.

Період	Кредитно-інвестиційний портфель	Вкладення в інвестиційну діяльність	Питома вага вкладень в інвестиційну діяльність, %
2006	252623,83	22987,21	9,10
2007	461970,80	43204,75	9,35
2008	759686,00	84525,10	11,13
2009	635422,01	88456,14	13,92
I півріччя 2010 року	618255,95	84633,00	13,69

Джерело: [16; 17]

інвестиційних ресурсів в Україні / Д. В. Ванькович, Н. Б. Демчишак // Фінанси України. – 2007. – № 7. – С. 72–84.

3. Єліфанов А. О. Операції комерційних банків : навч. посіб. / А. О. Єліфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 523 с.

4. Вовчак О. Теоретичні аспекти дослідження банківських інвестицій / О. Вовчак // Вища школа. – 2008. – № 3. – С. 24–39.

5. Кузьмін О. Є. Способи і джерела акумуляції ресурсів для реалізації інвестицій / О. Є. Кузьмін // Вісник академії економічних наук України. – 2003. – № 1. – С. 99–105.

6. Луців Б. Л. Інвестиційний банківський портфель / Б. Л. Луців. – К. : Лібра, 2002. – 192 с.

7. Мендрул О. Г. Фондовий ринок: операції з цінними паперами : навч. посіб. – Вид. 2-ге, допов. та перероб. / О. Г. Мендрул, І. А. Павленко. – К. : КНЕУ, 2000. – 156 с.

8. Єліфанов А. О. Операції комерційних банків : навч. посіб. / А. О. Єліфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 523 с.

9. Мороз А. М., Савлук М. І. Банківські операції : підручник ; за ред. Н. Царик. – К. : КНЕУ, 2002. – 384 с.

10. Пересада А. А. Інвестиційне кредитування : навч. посіб. / А. А. Пересада, Т. В. Майорова. – К. : КНЕУ, 2002. – С. 16–17.

11. Пересада А. А. Інвестування : навч. посіб. / А. А. Пересада. – К. : КНЕУ, 2004. – С. 9–134.

12. Луців Б. Л. Інвестиційний банківський портфель / Б. Л. Луців. – К. : Лібра, 2002. – 192 с.

13. Воробйова О. І. Основи формування і використання кредитно-інвестиційного потенціалу банків України / О. І. Воробйова // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 20. – С. 3–54.

14. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : в 3 т. / За ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка. – К. : Фенікс, 2008. – Т. 2. – С. 250.

15. Показники діяльності банків: активи та зобов'язання, капітал, структура кредитно-інвестиційного портфелю банку, депозити фізичних та юридичних осіб та фінансовий результат за період 2000–2009 рр. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Української асоціації банків. – Режим доступу : <http://www.aub.com.ua/ua/2009.html>

16. Статистичний бюлетень Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/Statist/elbul.htm>

17. Показники діяльності банків: активи та зобов'язання, капітал, структура кредитно-інвестиційного портфелю банку, депозити фізичних та юридичних осіб та фінансовий результат за період 2000–2009 рр. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Української асоціації банків. – Режим доступу : <http://www.aub.com.ua/ua/2009.html>

18. Воробйова О. І. Аналіз тенденцій в інвестиційній діяльності банків України / О. І. Воробйова // Економіка і управління. – 2009. – № 1. – С. 10–16.

Стаття надійшла до редакції 20 травня 2011 року